

ארבעת המינים כקרבנות

פורטל הדף היומי למסכת סוכה
הרב יונתן קירש

"אמר רבי אבהו: אמר רבי אלעזר: כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח".
"עד קרנות - הרי הוא לכם כמתן דמים שבקרבנות המזבח".
(סוכה דף מה עמוד א, ורש"י)

"בחדושי הארכת ד' מינים יש בהם עניין קרבן"
(גליוני הש"ס, סוכה, לב' א')

בדינים וסוגיות רבות במסכת סוכה, ניתן להבחין בהשוואה בין הלכות ארבעת המינים לדיני הקרבנות. יסוד זה פותח פתח להבנה מחודשת של משמעות ארבעת המינים, הקשרם לבית המקדש, והסוגיות בפרק השלישי במסכת.

להלן סקירת המקורות:

1. פסולי אתרוג שנלמדו מפסולי בהמה טריפה

"בעי רבא: נולדו באתרוג סימני טריפה מהו?"
(מסכת סוכה, דף לו, עמוד א')

הגמרא (שם) משווה בין כמה פסולי אתרוג לפסולי סימנים של טריפה בבהמה: אתרוג שנקלף – כמו שנקלף עור הבהמה, אתרוג שנשדק – כמו שנשדק הגרוגרת, אתרוג שניקב – כמו שניקב קרום המוח, אתרוג שנימוח – כמו שנשפכה כקיתון ריאה.

2. אתרוג היבש

יש שפירשו שהוא פסול משום "הקריבהו נא לפחתך" (בעל המאור, סוכה יד:), הנאמר על הקרבנות¹. תוספות (דף כט:; ד"ה לולב יבש) למדו את גדר היבשות מיבשות באוזן של בכור.

3. גזול

לולב גזול ביום הראשון פסול כי צריך "ולקחתם לכם" – משלכם. בהמשך הדברים משווה זאת הגמרא לצורך בבעלות בקרבן: "אדם כי יקריב מכם – משלכם" (דף כט' עמוד ב').

4. מצוה הבאה בעבירה (גזול)

הגמרא מביאה מקור לפסול 'מצוה הבאה בעבירה' (גזול אחר ייאוש) מפסוק המדבר על קרבן: "והבאתם גזול ואת הפיסח וגו'". (דף ל' עמוד א')². יש ראשונים שכתבו שרק במצוות הבאות לרצות או להלל, כדוגמת קרבן, שייך הפסול של 'מצוה הבאה בעבירה'³.

5. נענועים – כמו שתי הלחם וכבשי עצרת

דין הנענועים בלולב נלמד מהנפת שתי הלחם וכבשי עצרת, שנחשבים כשיירי מצוה'. בשניהם זה מעכב רוחות רעות וטללים רעים (סוכה, דף לז' עמוד ב').

¹ גליוני הש"ס (הרב ענגיל), סוכה, לב' א':

"...בחדושי הארכת ד' מינים יש בהם עניין קרבן...ועיין בבעל המאור ריש פירקין דכתב אהך דבשלמא יבש הדר בעינן וליכא ואע"ג דכי כתיב קרא ביום הראשון כתיב כיון דיבש איכא למימר דאית ביה משום הקריבהו נא לפחתך ופסול אף ביום שני כו' והך דהקריבהו מצאנו ג"כ רק בקרבנות דבהו הוא דכתיב...".

² גליוני הש"ס (הרב ענגיל), סוכה, לב' א':

"... בחדושי הארכת ד' מינים יש בהם עניין קרבן...ועיין בריטב"א ריש פירקין שכתב כן דלולב כיון שבא לרצות כקרבן דמי ולכן ילפינן ליה מוהבאתם את הגזול לפסול מצוה באה בעבירה אף דוהבאתם וגו' בקרבנות כתיב...".

³ חידושי רבינו דוד, פסחים, לה' עמוד ב':

"ובתוספות לא אמרו כן, אלא שאין דין מצוה הבאה בעבירה אלא לענין קרבן כענין שכתוב שונא גזל בעולה, שאין קטיגור נעשה סניגור, ודין הלולב כדין הקרבן שאף הוא בא לרצות וכעין קרבן הוא...".
הגמרא (תענית ב' עמוד ב') אומרת שארבעת המינים באים לרצות על המים.

ארבעת המינים כקרבנות

פורטל הדף היומי למסכת סוכה

הרב יונתן קירש

6. לולב עקום – כמו שדרה של בהמה

הגמרא פוסלת לולב עקום, ורש"י מדמה זאת לשדרת בהמה עם חוליות וצלעות. (גמרא לב עמוד א').

7. לולב שנפרץ – כמו צלעות של בהמה

לולב שנפרץ פסול, וגם כאן ההשוואה היא לצלעות שנשברו בבהמה טריפה (שו"ע, תרמ"ה, סעיף ב, ומשנ"ב שם סק"ד). ויש שדימו אפילו למוח שנמרץ (שע"ת שם סק"ג).

8. אגד לולב

לדעת רבי יהודה, ארבעת המינים צריכים "אגד". חובה זו נלמדת מ'אגודת אזוב', בקרבן פסח מצרים (סוכה דף לג' עמוד א').

9. לולב דסליק בחד הוצא

הגמרא (דף לב עמוד א') פוסלת מקרה של לולב שיש לו עלים רק מצד אחד, ומכנה אותו 'בעל מום'. נחלקו הראשונים אם הכוונה לפסול בגוף או לפסול "הדר"⁴, ויש שפירשו שהפסול זהה למום בקורבנות⁵.

10. אתרוג הדומה לכושי- פסול "נדמה"

הגמרא (דף לו עמוד א') פוסלת אתרוג שדומה לכושי. רש"י מסביר שהפסול הוא משום "נדמה" - מושג המוכר מעולם הקרבנות⁶.

⁴ הר"ן על הרי"ף, מסכת סוכה, דף טו, עמוד א' :

האי לולבא דסליק בחד הוצא. פרש"י ז"ל שאין בו עלין אלא מצד אחד ואחרים פירשו שאין רוב עליו כפולים אלא עולין אחד אחד ומדאמרין בעל מום הוא משמע שפסולו מגופו ופסול כל שבעה אפילו בזמן הזה ויש אומרים שאין פסולו אלא מפני שאינו הדר וביום ראשון בלבד פסול.

⁵ גליוני הש"ס (הרב ענגיל), סוכה, לבי א' :

האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול, נ"ב בחדושי הארכתי דד' מינים יש בהם עניין קרבן והבאתי הך דכאן דאמר "בעל מום הוא" כו' ולא מצינו פסול מום רק בקרבנות...".

⁶ גליוני הש"ס (הרב ענגיל), סוכה, לבי א' :

...נ"ב בחדושי הארכתי דד' מינים יש בהם עניין קרבן...וכן ברש"י לקמן ל"ו א' ד"ה פסול כתב שנדמה הוא כו' והוא פסול נדמה שמצאנו גם כן רק בקרבנות...".